

Het Voedsel-Klimaat Debat voor de Verkiezingen:

Op donderdag avond 5 oktober vond het eerste landbouw debat plaats voor de Tweede Kamer verkiezingen in november. Van 19.00 tot 21.00 gingen vijf Kamerleden, Cor Pierik (BBB), Eva Akerboom (PvdD), Tjeerd de Groot (D66), Laura Bromet (GL/PvdA) en Thom van Campen (VVD) met elkaar in gesprek over 6 verschillende stellingen over het verband tussen voeding, landbouw, klimaat en gezondheid. Daarnaast kwamen er tijdens het debat ook nog vragen aan bod van zes verschillende politieke jongerenorganisaties: de BBB Jong, JOVD, Jonge Democraten, DWARS, PINK (jongeren organisatie PvdD), en Perspectief (jongerenorganisatie CU). Hierbij volgt een overzicht van de belangrijkste quotes, standpunten, discussies en overeenkomsten van het debat.

De beelden van het debat zijn terug te vinden op de Youtube pagina van Nieuwspoort, of via de volgende link: <https://www.youtube.com/watch?v=rECAy3rgXC&t=15s>. De verschillende stellingen zullen voorzien worden van tijdsaanduiding. De structuur van het debat was als volgt, eerst kregen alle Kamerleden de mogelijkheid om kort een antwoord op de stelling te geven, waarna er een discussie plaatsvond van ongeveer 10 minuten.

Stelling 1 (15:15 – 33:20): ‘Voedsel dat Nederlandse supermarkten verkopen moet voldoen aan minimum milieustandaarden; boeren ontvangen daarvoor een meerprijs’ (concept-Landbouw-akkoord). Deze meerprijs geldt voor voedsel dat in belangrijke mate voldoet aan de criteria van de Keurmerkenwijzer van Milieu Centraal (bijv. 60% in 2026, en 80% in 2030).

Eva Akerboom voegde toe dat deze maatregel ervoor zorgt dat “we aan eisen gaan voldoen waar we al zo lang aan hebben moeten voldoen.” Ook vindt ze het belangrijk dat de boeren worden meegenomen in dit proces.

Tjeerd de Groot: vind het een sympathiek voorstel maar is het er niet mee eens, het gaat niet ver genoeg. “Keurmerken, de meeste daarvan, zijn wel geschikt om de huidige landbouw duurzamer te maken, ... maar niet geschikt voor een transitie naar kringlooplandbouw”.

Cor Pierik: Sympathiek idee, “we zijn ook voor het verdere verduurzamen van ons voedselpakket”. Binnen de internationale markt gaan sleutelen aan de prijs is lastig, dus moet minsten op Europees gebied geregeld worden.

Laura Bromet: Consument moet de werkelijke prijs afrekenen in de supermarkt waarbij negatieve effecten in de prijs worden meegerekend, meer betalen voor vervuilde producten, minder voor duurzame producten.

Thom van Campen: Er ligt een verantwoordelijkheid bij supermarkten om te kijken naar wat er in hun schappen liggen. Hij vindt het Beter Leven keurmerk een goed voorbeeld en zou willen dat er meer van zulke keurmerken komen.

We zijn een land “dat opereert in een internationale economie, we opereren in een Unie, maar dat mag ons niet ontslaan van de verplichting om hiermee aan de slag te gaan en daarmee misschien te toon te zetten in de Europese Unie, zoals we dat op landbouwgebied in Nederland al sinds de Tweede Wereldoorlog doen.”

Laura Bromet: “We zijn ook de tweede landbouw exporteur ter wereld. Als we in Nederland wat doen op landbouwgebied heeft dat een enorme impact. Ik vind het te makkelijk om altijd te zeggen: we zitten in een internationale markt, we hoeven niks te doen”.

Cor Pierik: “Willen allemaal ons stinkende best doen om Nederland duurzamer te maken en dat moet met uitvoerbare instrumenten gebeuren”.

Eva Akerboom: “We moeten Nederland niet onderschatten, we zijn een gigantische exporteur, we hebben een hele grote landbouw, en daarin ook een voorbeeldfunctie.” Maar Nederland importeert ook veel, daarin is de PvdD het eens met de BBB, en dit kan alleen opgelost worden met een strijd tegen vrijhandelsverdragen. We moeten voorkomen dat we boeren in Nederland veel regels opleggen en dan de “poorten wagenwijd openzetten voor al het ontbossingsvlees uit Brazilië”. Veel vrijhandelsverdragen met andere landen die aan veel lagere dierenwelzijn- en duurzaamheidsstandaarden voldoen.

Tjeerd de Groot: We moeten naar kringloop landbouw, en als verwerkende industrie niet mee werkt, dan moeten ze meebetalen. Of we brengen concepten in de markt waarbij je meerwaarde creëert voor de boeren. We moeten van een kostprijs strategie naar een opbrengst strategie.

Thom van Campen: Niet afrekenen op de consument. Hoe kunnen we de boer stimuleren om duurzaam te gaan produceren? Europese wetgeving moet aangepast worden zodat de keten schoner en duurzamer kan worden, zoals op het vlak van gewasveredeling.

Cor Pierik: Internationaal optrekken belangrijk. Nederlandse boeren willen verduurzamen als ze het verdienmodel overeind kunnen houden.

Vraag PJO: Dwars aan Laura Bromet (33:20 – 35:00):

Vraag: In het programma staat dat GL/PvdA de bio-industrie wilt afschaffen, hoe gaan we dat doen, en hoe belangrijk is dit in de formatie?

Antwoord: de landbouw in Nederland moet grondgebonden worden. Er moet genoeg ruimte zijn voor koeien en de hoeveelheid mest en voer die geproduceerd wordt is bepalend voor het aantal dieren. Als resultaat daarvan zullen er veel minder dieren komen, samen met het gebruik van keurmerken willen we op die manier zorgen dat er in Nederland geen plek meer is voor de bio-industrie.

Stelling 2 (35:00 – 50:00): Gepland beleid (zoals opkoopregelingen) levert een emissievermindering op van 1 megaton CO₂-equivalenten. Dat betekent dat de veehouderij vòòr 2030 daarnaast nog 4 megaton CO₂-equivalenten minder moet uitstoten (PBK, KEV 2023). Dat vergt extra maatregelen. Mogelijkheden: extra opkoop, graasdier-norm en/of heffing op methaan, lachgas, CO₂ via een afrekenbare stoffenbalans.

Thom van Campen: wil toewerken aan Nederland met grondgebonden landbouw, koeien horen bij Nederland. Goede balans moet er zijn tussen de veehouderij, de landbouw, en de natuur in de omgeving. Intensievere sectoren moeten investeren om duurzamer te worden. Deze investeringen moeten wel houdbaar en betrouwbaar zijn, om de schadelijke effecten van de intensievere sectoren te verminderen. Met de sector zelf kijken wat praktisch werkt en de overheid moet consistent zijn.

Laura Bromet: “Alles nodig wat hier opgenoemd wordt [extra opkoop, graasdier-norm, heffing broeikasgassen, red.] omdat we ontzettend veel tijd verloren hebben als het gaat over de aanpak van klimaatverandering.” De opgave voor 2050 is nog vele malen groter, een 95% vermindering van uitstoot. Dit kan niet zonder verkleining van de veestapel, extra opkoop, en heffing op methaan.

Cor Pierik: De BBB is voor “de vrijwillige uitkoop van landbouwbedrijven”. Veengrond niet geschikt voor iets anders dan gras, zoals plantaardige eiwit gewassen. “Grondgebonden melkveehouderij, dat is wel toekomst” (42:35). “Dat we op langere termijn toe moeten naar wat meer grondgebonden melkveehouderij, ik denk dat daar weinig discussie over bestaat” (42:42).

Tjeerd de Groot: Enorme opgave, “het is de kunst om alle opgaves voor de landbouw in een keer mee te nemen”. “Voor D66 is eigenlijk de enige manier om naar die kringlooplandbouw te gaan”. In plaats

van fossiele inputs en chemische sturing, biologische gestuurde landbouw. "Laten we nou zo snel mogelijk beginnen met die hervorming, dan hoeft je minder pijnlijke maatregelen te nemen."

Eva Akerboom: "Ik krijg toch altijd als ik dit soort stellingen lees met anderhalve megaton daar, en zoveel ton methaan daar afvoeren, daar krijg ik altijd een beetje de kriebels van want we staan gewoon op een gigantische achterstand." "We slachten in Nederland 500 miljoen dieren per jaar, de veestapel moet gewoon met 75% worden verkleind". Dit is nodig als we de doelen serieus nemen. Duidelijkheid bieden: veel minder dieren. (~46:00)

Thom van Campen: "Begin nou eens, in plaats van eindeloos in het parlement elkaar in haren vliegen over jaartallen". Er moeten maatregelen en verdienmodellen komen die boeren in staat stellen om duurzamer te worden. "Je moet als overheid dus ook marktmeester zijn." (48:00)

Cor Pierik: Begin! De urgentie is groot, boeren hebben stip op de horizon nodig. Plan voor landbouw nodig, zodat boeren weten waar ze aan toe zijn. Is erg benieuwd naar de rapporten die PvdD aanhaalt over de 75% vermindering van de veestapel.

Eva Akerboom: Verbaasd dat VVD zegt dat we moeten beginnen, maar zelf altijd geitenpaadjes zoekt. (49:30)

Vraag PJO: PINK aan Eva Akerboom (50:00 – 52:50):

Vraag: Hoe gaan we transitie naar een duurzame landbouw doorzetten, en hoe houden we dit betaalbaar voor mensen die het niet zo breed hebben?

Antwoord: Toekomstige landbouw is plantaardig, natuur-inclusief, en zo veel mogelijk lokaal. Verkleining van de veestapel, eerst de grootste vervuilers en bio-industrie boeren uit te kopen, de rest van de veeteelt biologisch. Zet EU subsidie budget in op verduurzaming, en beprijs vervuiling, om deze transitie betaalbaar te houden.

Stelling 3: Om klimaatrechtvaardigheid te bevorderen en de voedselprijs gemiddeld te verlagen, komt er een eerlijke prijs voor voedsel (eerlijk = inclusief externe milieu- en zorgkosten) door middel van een BTW-klimaat-differentiatie: 0% BTW voor relatief gezond en duurzaam voedsel en 21% BTW voor relatief ongezond voedsel of met een hogere milieu-footprint. (53:00 – 1:11:00)

Laura Bromet: Simpele oplossing, past bij PvdA/gl principe van vervuiler betaald. Belastingdienst kan het niet, dus daar moet zekerheid over zijn. Goed idee, maar moet wel uitvoerbaar zijn.

Cor Pierik: Als uitvoerbaarheid te regelen is, is het een prima maatregel.

Cor Pierik: Het klinkt als een goede maatregel, maar er zijn een hoop problemen met de uitvoerbaarheid. Het is een prima maatregel, en als het uitvoerbaar is moeten we het doen.

Tjeerd de Groot: Eens met de stelling, en een deel van de opbrengst moet naar boeren en BTW verlaging. Niet hoe, maar waarom? Grote noodzaak om niet alleen duurzamer, maar ook gezonder te eten. Definitie duurzaam moet anders, hangt ervan af wat dieren hebben gegeten.

Thom van Campen: Tegen, niet haalbaar, duur. Lost geen vervuiling op, je koopt het af. Moet bij de bron worden aangepakt. "Op het boeren erf moeten we de boer instaat stellen om schoner te produceren ... op dit moment stellen we die sector daar niet toe in staat". "Wat je hiermee [BTW differentiatie] doet is het bestaande systeem, de bestaande situatie, in stand houden, het afkopen met

uiteindelijk een consument, en met name mensen die minder te besteden hebben, daar de dupe van laten zijn.” (57:00)

Tjeerd de Groot aan Thom van Campen: “Zullen we dan, net zoals in de industrie, de beste beschikbare technieken gaan voorschrijven?”

Thom van Campen: Ik vind dat helemaal geen gek idee.

Tjeerd de Groot: Dan hebben we een deeltje gesloten.

Eva Akerboom: PvdD is voor deze stelling, ook noten peulvruchten, goedkopere alternatieven voor vlees. Begin met btw 0% voor onbewerkte groenten en fruit.

Cor Pierik: “Wij zijn voor verduurzaming, willen niet sleutelen aan BTW tarief voor vlees”. Misschien bij coalitievorming. (1:01:40)

Laura Bromet: “Ik vind het bijzonder dat de VVD zich druk maakt om mensen met lage inkomens terwijl de VVD eigenlijk al jaren aan het roer staat en een heleboel armoede in Nederland heeft laten ontstaan.” (1:02:10) Voedsel moet duurder worden om de boer een verdienmodel te geven en verduurzaming mogelijk te maken, herverdeling lost dan het koopkrachtprobleem van lagere inkomens op.

Thom van Campen: Is het niet eens met herverdeling om verduurzaming te financieren, binnen de sector moet het geld worden opgehaald om voedsel betaalbaar te houden. “Hoe mooi zou het zijn als je een systeem, zoals we dat bij het emissiehandelssysteem voor CO2 hebben, dat ook in de veehouderij kunt invoeren?” (1:04:14) Ieder jaar wat uitstoot uit de markt halen, om de dalende trend te halen.

Cor Pierik: Voedsel moet duurder, consument moet worden aangesproken op koopgedrag. “Transitie moet in ons koopgedrag beginnen”. Boeren moeten duurzamer gaan produceren en moeten meer gaan verdienen. “Er wordt niet geïnvesteerd in verduurzaming omdat er zoveel onzekerheid boven de markt hangt”.

Tjeerd de Groot: Kosten zijn al hoger dan we denken, veel kosten zijn verborgen. We moeten alleen niet overdrijven als we het hebben over hogere kosten voor voeding. Kipster, heel duurzaam ei, goed betaalbaar, dus hoeft niet duurder. Er moet een herverdeling komen in de productieketen, meer geld naar boeren, minder naar de leveranciers

Eva Akerboom: Verborgen kosten moeten ook betaald worden, het kostenplaatje is er al, maar wordt nu betaald via belastingen. BTW differentiatie zal er voor zorgen dat de vervuiler gaat betalen, in plaats van alle belastingbetalers.

Vraag PJO BBB jong aan Cor Pierik (1:08:00-1:13:00)

Vraag: In het verkiezingsprogramma van 2021 staat dat boeren verplicht gecompenseerd worden voor bovenwettelijke inspanningen, supermarkten en overheid stoppen jaarlijks geld in een fonds waarvan die betaald worden. Dit onderbreekt in het verkiezingsprogramma van 2023, hoe denkt de BBB hier nu over, komen er wettelijke regels voor supermarkten of boeren, of subsidies voor klimaatvriendelijke landbouw of voeding?

Antwoord: Bovenwettelijke maatregelen botst met internationale afspraken, uitvoerbaarheid is moeilijk. Boeren moeten gefaciliteerd worden die voor agrarisch natuur/landschapsbeheer zich inzetten. Moet gestimuleerd worden door het gemeenschappelijke landbouwbeleid. Maar we moeten stoppen met het importeren van producten die in Nederland niet geproduceerd worden.

Stelling 4 (1:13:29- 1:25:00): Een eerlijke vleesprijs (dus inclusief de verborgen milieukosten) levert volgens het Kabinet vanaf 2026 jaarlijks 2 megaton CO2-emissiereductie op én €1.7 miljard (waarvan €600 miljoen naar boeren gaat die ecosysteemdiensten leveren). Het restant wordt ingezet voor BTW-verlaging van groente en fruit, en een koopkrachtcompensatie voor lagere inkomens. Dit plan krijgt steun van een meerderheid van de Nederlanders (Ipsos, 2023; AD, 2019).

Cor Pierik: “Als een deel van vleesprijs ook gewoon weer bij die boer terecht komt ... dan is het een prachtig voorstel.” (1:15:41) Maar, internationale markten, dus stevige internationale maatregelen nodig om de import van goedkoop vlees tegen te houden.

Maurits Groen: Dus we moeten vol inzetten op internationaal beleid? **Cor Pierik:** “Ja absoluut”.

Laura Bromet: Inderdaad internationale afspraken maken. Bij de kassa moet dit afgerekend worden inclusief de verborgen milieukosten. Staat achter de 600 miljoen die naar boeren moet gaan voor ecosysteem diensten. Langjarige zekerheid, twintig jaar vooruit kijken.

Thom van Campen: Vlees duurdert geen taboe. Productie moet geprikkeld worden om duurzamer te produceren, als vlees dan duurder wordt, is dat acceptabel. Afrekenbare Stoffenbalans: Emissies moeten genoteerd worden, en boeren beboet worden als ze te veel uitstoten. Ook moet het Europees aangepakt worden.

Eva Akerboom: PvdD al sinds haar oprichting een voorstander van vleestaks. Erg voorstander van het voorstel.

Tjeerd de Groot: Ga voorlopen in Europa, implementeer een heffing op de verwerkingsindustrie, en nodig de sector uit om naar kringlooplandbouw te gaan. Als ze daaraan meewerken, krijg je subsidie, en daarom een voordeelpositie, als je niet mee werkt, een heffing. Uiteindelijk zal die heffing naar nul moeten gaan. D66 wil een andere landbouw dan nu, niet een efficiëntere versie van het bestaande systeem wat de VVD voorstelt.

Cor Pierik: Differentiatie tussen kleine en grote slachterijen. Het gaat erover of de boer een goed verdienen model overhoudt voor zijn activiteit. Als een goed verdienenmodel mogelijk is, wil de boer veranderen. We moeten heel snel aan de slag.

Thom van Campen: Eens met belastingen van verwerkingsindustrie. Maar zorg ervoor dat alle beperkingen die nu vergroening tegenhoudt worden opgeheven. Zorg ervoor dat overheid mee deint met de markt, en dat die innovaties beschikbaar komen.

Vraag PJO JD aan Tjeerd de Groot (1:25:00-1:28:50)

Vraag: Eerder in dit debat kwam naar voren dat boeren behoefte hebben aan een stip op te horizon, welke landbouw willen we naar toe, hoe ziet de transitie eruit, en hoe ga je de transitie aan samen met de boeren?

Antwoord: Boeren voelen zich gevangen en willen een verdienenmodel voor de toekomst. Boeren zijn geen marktpartij, maar verandering begint wel bij de marktpartij: de verwerkingsindustrie. “Boeren willen graag meewerken, want die willen best minder intensief produceren als ze maar weten dat ze een goede boterham kunnen verdienen”.

Stelling 5 (1:29:00 – 1:45:00): Het concept-Landbouwakkoord reserveerde jaarlijks €600 miljoen voor boeren die ecosysteemdiensten leveren. Deze maatregel kan gefinancierd worden door:

- **verbreding van de huidige CO₂-belasting naar de retail-industrie (eco-heffing),**
- **milieuheffing op vlees,**
- **heffingen in de keten voor afnemers, toeleveranciers en banken.**

Welke van deze maatregelen heeft uw voorkeur?

Tjeerd de Groot: Tegen ecosysteem diensten. Dit kan voor overgang periode, maar je wilt een volledige andere landbouw. Economie moet zo georganiseerd worden dat ecosysteem diensten niet nodig zijn, het systeem zelf moet natuurvriendelijker.

Cor Pierik: 1960: hele andere landbouw, kunnen weer teruggaan, maar dat heeft consequenties. Vroeger gaven we 30% van het gezins inkomen uit aan voedingsmiddelen, nu 10%, dat mag wel weer wat meer worden. Normaal in 2040 is niet het normaal dat Tjeerd de Groot schetst, er zijn ecosysteem diensten nodig in het huidige systeem, maar er is ook intensieve veehouderij nodig en mogelijk. Het is niet zwart-wit, natuur en landbouw hebben elkaar nodig. Landbouw verduurzamen, natuur versterken.

Laura Bromet: na de oorlog werd gestuurd op maximale productie. Nu loopt het tegen grenzen aan. Koers verleggen, ecosysteem diensten zijn stimulans. Eigenlijk moet er geproduceerd worden zonder het milieu schade aan te doen, maar ecosysteem diensten zijn ook nodig om de koers van afgelopen jaren terug te draaien.

Thom van Campen: Landbouweconomie nu is niet houdbaar voor toekomst. Afrekenbare stoffen balans op bedrijfsniveau waarvan de ecosysteem diensten worden betaald. Per boerenbedrijf kijken wat de natuur mogelijkheden zijn, en de boer mag zelf kiezen hoe hij het doet. Verduurzaming moet in de portemonnee lonen. Dit moet gefinancierd worden door een afrekenbare stoffenbalans en emissiehandelssysteem in de landbouw. Dus elk jaar wordt het emissieplafond voor de sector kleiner. Wie de emissiegrens overschrijdt betaalt een heffing (methaan/stikstof), wie onder de emissiegrens zit kan de rechten hierop verkopen. De inkomsten uit het ETS systeem kan je terugsluizen binnen de landbouwsector bijv voor ecosysteemdinsten, dan wordt Nederland mooier.

Eva Akerboom: Sluit hierop aan. Ecosysteemdinsten zijn goed. Dierenleed wordt nauwelijks genoemd. Moeten we vanaf willen, morele keuze. Ecosysteem diensten zijn goed, maar op termijn afbouwen, ook naar biologisch en natuur inclusieve landbouw. Gebruik de EU landbouwsubsidies voor deze overgang (daarna afbouwen). Ze verwijst naar een recente Nieuwspoort uitzending van de WUR voorzitter om bij landbouw- en voedselbeleid nu echt grote keuzes te maken. Ze zei: "Met de keuzes die wij nu maken beperken wij de keuzes die onze kinderen straks überhaupt kunnen maken" (1:38:57).

Laura Bromet: Wij kijken naar het hele belastingheffingsgebied in plaats van binnen de sector. CO₂heffing voor boeren staat in de plannen van GL/PvdA, maar tegelijkertijd kan er ook geld verdiend worden door boeren door CO₂ vast te houden in de bodem.

Thom van Campen: Dan zijn VVD en GL-PvdA het dus een s over CO₂-beprijzing in de landbouw

Laura: "Cor Pierik is nieuw in ons midden, voor het eerst zien wij hem vandaag, en wij zijn gewend om dit debat te voeren, maar ik vind het wel echt heel verfrissend wat je allemaal zegt en vind dat het ook heel veel openingen bieden en het is echt een andere manier van denken over, of debatteren over, de toekomst van de landbouw dan wij gewend zijn van de BBB.

Cor Pierik: “Ik kan me aansluiten bij mijn voorgangers in het gesprek (Laura en Thom). CO2-beprijzing enerzijds en als boer iets verdienen aan CO2-vastlegging in de bodem. Ik moet zeggen dat voordat ik aan dit debat begon wel gelijk geroepen heb ... ik ben het polariseren ook wel een beetje beu. ... Het doel van dit debat was dat we oplossingsroutes gaan vinden en ik denk dat als je samen optrekt dat je die oplossingsroutes ook veel gemakkelijker vindt, dan als je problemen gaat verdubbelen”. Cor Pierik vindt dat ecosysteem diensten zijn goed voor samenleving, en dit moet betaald worden (met zijn hand wijzend naar de stelling op het beeldscherm, waarbij ecosysteemdiensten betaald worden door milieuheffingen op vlees, een verbreding van de CO₂ belasting naar supermarkten, of via heffingen in de keten door afnemers, toeleveranciers, en banken). Pierik: “Denk verder ook aan inzetten van de opbrengst van toerisme belastingen om boeren te helpen met ecosysteemdiensten”.

Tjeerd de Groot: Ik sluit me hier heel graag bij aan. Vaak tijdens debatten dat wetenschap in kwestie wordt getrokken, maar Cor Pierik komt uit de wetenschap. Verheugt zich op de komende verkiezingsdebatten en de constructieve sfeer

Eva Akerboom: PvdD opgericht om bio-industrie af te schaffen. Als ik dit zo hoor kan de PvdD zich opheffen.

Vraag PJO JOVD aan Thom van Campen (1:45:00-1:50:00):

Vraag: In heel veel van de verkiezingsprogramma's, volgens mij, wordt innovatie als belangrijke oplossing gezien. Wat is dan de innovatie die de beste en meest efficiënte oplossingen gaat leveren, en wordt er gekeken naar verticale en drijvende landbouw?

Antwoord: Innovatie gaat verder dan emissiearme stalvloeren die niet doet wat ze beloven. Innovatie gaat niet altijd meteen goed. Moeten nieuwsgierig zijn naar vernieuwing en ondernemerschap. Als je stalsystemen ontwikkeld met verminderde ammoniak uitstoot, waardoor de boer geen kunstmest in hoeft te kopen, zonder watervervuiling. We moeten innovatie bevorderen, dat zal de verduurzaming en verschoning van ons voedingssysteem bewerkstelligen. Kweekvlees verkopen in Nederland wettelijk toestaan.

Stelling 6 (1:50:00 – 1:59:00): We leven in een zwaar obese voedselomgeving. Dat moet radicaal anders! De overheid moet meer verantwoordelijkheid pakken. Het volgende kabinet moet daarom komen met noodzakelijke wetgeving gebaseerd op de 4 P's: 1) Prijs: Gezonde voeding moet goedkoper zijn dan ongezonde voeding. 2) Promotie: Stop kindermarketing op ongezonde voeding 3) Plaats: Stop wildgroei aan ongezond voedingsaanbod 4) Product: Fors minder zout/vet/suiker in bewerkte voeding.

Thom van Campen: Wetgeving is niet het beste instrument. We moeten het gezamenlijk regelen met de EU. Als we niks doen kunnen in toekomst de zorg niet meer betalen. Met de industrie en met de voedselketen het gesprek voeren om Nederland gezonder te maken: voortzetting preventie akkoord.

Eva Akerboom: Moeten manieren vinden om dit wettelijk verankeren. Suikertaks zou ingevoerd moeten worden, dit is al gedaan in het Verenigd Koninkrijk, waar het voor minder suiker in producten zorgt.

Tjeerd de Groot: Het is niet makkelijk om het wettelijk te regelen, maar wij willen als D66 op a die verschillende punten iets doen. Het vergt een voedselbeleid, en dit moet gezamenlijk aangepakt worden. Onbewerkt voedsel moet gepromoot worden, bijvoorbeeld door middel van prijsinstrumenten, zoals 0% BTW op onbewerkt groente en fruit. Kindemarketing verbieden, RO

wetgeving om gemeenten instrumenten te geven fastfoodketenste weren (McDonalds ook landschapsvervuiling).

Laura Bromet: Bedrijven hebben geen belang bij het inperken van ongezonde voeding. "Onderschat niet de markt macht die er is van bedrijven die geld willen verdienen over de rug van onze gezondheid" (1:57:00). 80% van wat supermarkten verkopen is ongezonde rotzooi. Alle vier de punten die benoemd zijn in de stelling moeten inderdaad wettelijk aangepakt worden. Zoveel kinderen zijn nu al obees en veel te zwaar, heel triest.

Cor Pierik: 3 We willen deze zaken niet wettelijk verankeren. Begin aan de voorkant met de drie O's: Onderwijs, Opvoeding en Orde: kinderen betrekken bij gezonde voeding. Schooltuinen, boerderij educatie en gezonde voeding zijn erg belangrijk.

Vragen tussen Kamerleden Onderling (1:59:00 – 2:09:50)

Vraag Cor Pierik aan Tjeerd de Groot:

Vraag: Voedselzekerheid wordt een steeds groter probleem, misoogsten nemen toe, klimaatverandering bedreigt de voedselproductie, moeten wij onze vruchtbare delta koesteren en hebben wij een internationale verantwoordelijkheid om onze voedsel productie op pijl te houden?

Antwoord Tjeerd de Groot: Laten we Nederland als voedsel land met een schone bodem en schoon water koesteren, maar voedselzekerheid is een verdelingsprobleem. Dierenvlees is erg inefficiënt met veel verspilling van graan, dus stoppen met graan voeren aan vee, dat geschikt is voor humane consumptie. En minder vee, minder vlees produceren dus. Driekwart van het graan uit Oekraïne is bedoeld voor vee, niet voor mensen.

Vraag Laura Bromet aan Eva Akerboom:

Vraag: GL/PvdA en PvdD hebben samen veel raakvlakken, alleen is de PvdD principiëler, als er straks een coalitie gevormd moet worden, is de PvdD dan bereid om mee te praten of wilt ze de aanjager aan de zijlijn blijven?

Antwoord Eva Akerboom: "De PvdD wil geen compromissen sluiten op wat de wetenschap zegt dat nodig is, maar als een coalitie hiervoor openstaat en een drastische reductie van de veestapel wil.. "

Vraag Thom van Campen aan Laura Bromet:

Vraag: Krimp veestapel is voor de Vvd geen taboe. Waarom was GL tegen het fonds van 24 miljard euro dat het stikstof probleem had kunnen helpen oplossen?

Antwoord Laura Bromet: Er heerste twijfel in onze partij over de houding van Hoekstra, die de hele tijd de discussie over de stikstofproblematiek kaapte door het over het jaartal te beginnen. Dat gaf de partij geen vertrouwen dat het fonds goed gebruikt zou worden. Er is niet perse een fonds nodig, geld kan ook jaarlijks gereserveerd worden op de begroting, dan kan er discussie over worden gehouden van Tweede Kamer. Onze angst werd bevestigd, de VVD deed recent een greep in een ander fonds (Nationaal groeifonds), gebruikt voor belasting accijnsverlaging op benzine.

Vraag Tjeerd de Groot aan Cor Pierik:

Vraag: Staan de instituties zoals RIVM en de wetenschap waar die moeten staan in de BBB?

Antwoord Cor Pierik: Wetenschappers zijn het niet altijd met elkaar eens. Meest stevig onderbouwde rapporten gebruiken om politiek te voeren. Deze rapporten moeten dan niet selectief gebruikt worden.

“Wetenschap heeft verschillende kleuren, en we moeten samen op zoek naar die feitelijkheden en de meest stevig onderbouwde wetenschappelijke inzichten die ons verder helpen om Nederland mooier te maken.”